

Мірошніченко І.Т., студентка магістратури юридично-психологічного факультету НАВС *Науковий керівник:*
Камінська Н.В., доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри гуманітарних та загальноправових
дисциплін НАВС

Розвиток міжнародного тероризму в постбіполярній системі міжнародних відносин

Тероризм - надзвичайно загрозливе суспільне явище. Він привертає прискіпливу увагу фахівців найрізноманітніших наукових спрямувань. Досить сказати, що поняття жаху (а терор з латини й перекладається як жах) у науковий обіг увів ще Аристотель для позначення почуття, яке оволоділо глядачами під час перегляду трагедії у театрі [1, с. 644]. Тоді це був жах перед небуттям, що його майстерно показували артисти, створивши атмосферу хаосу й розрухи [11].

У сучасних умовах проблема тероризму належить до числа найбільш суперечних міжнародно-правових та політичних питань. Підтвердженням цьому є те, що питання боротьби з тероризмом було винесено на порядок денний саміту ООН, який відбувся 14-17 вересня 2005 р.. Підставою для такого рішення були трагічні події, що сталися 11 вересня 2001 р. в США, у жовтні 2002 р. у Москві на мюзиклі "Норд-Ост", у березні 2004 р. в Іспанії, у вересні 2004 р. у Беслані, в липні 2005 р. в лондонському метро і постійні теракти в Ізраїлі.

Найпотужнішим інструментом боротьби з цим злочином є, безумовно, міжнародне право, а все частіше акти міжнародного тероризму ставлять перед наукою міжнародного права і практикою міждержавних відносин питання про вироблення необхідних ефективних правових засобів для боротьби з цим злом [7, с. 6-8]. Для ефективності таких засобів, необхідним є, як мінімум, єдиний міжнародно-правовий понятійний апарат. Однак, на жаль, на сучасному етапі, «ані у доктрині, ані в договірних нормах міжнародного права немає єдності щодо визначення видів міжнародних злочинів, так само як і єдності у використанні термінології» [6, с. 610], а робота з розробки концептуальних аспектів, пов'язаних з боротьбою з міжнародним тероризмом, включаючи понятійні питання, стоїть практично на місці. Це можна побачити з резолюцій Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки, в яких містяться виключно декларативні положення про боротьбу з тероризмом. Ігнорується той факт, що «будь-яка модель, будь-яка конвенція про боротьбу з тероризмом за відсутності єдиного підходу держав до понятійного апарату і категорій, які живляються в цих моделях та конвенціях, перетворюється у фікцію» [4, с. 163].

Для вдосконалення правових заходів боротьби з тероризмом необхідно знати саме причини його виявлення. Зарубіжні та вітчизняні дослідники називають такі причини тероризму:

1) помітне зниження життєвого рівня населення в поєднанні з безпрецедентно збільшеною соціальною диференціацією, які викликають до життя такі соціально-психологічні чинники, як злість, заздрість, ненависть, ностальгія по минулому і т. ін.;

2) економічна й енергетична криза, зростання цін, інфляція;

3) кризовий стан ряду соціальних і професійних груп, особливо військових, що мають досвід війни, і осіб, що мають досвід роботи з вибуховими пристроями і вибуховими речовинами;

4) зростання безробіття, яке зумовлює проблеми міграції, бродяжництва, психологічної і професійної деградації і дезорієнтації особи в умовах ринкової економіки і т. ін.;

5) широке розповсюдження серед населення зброї, військової підготовки і специфічних військових умонастроїв, пов'язане як з участю значної частини військових у реальних бойових діях (афганська і чеченська війни), так і з вимушеним перепрофілюванням багатьох працівників спецслужб, що нерідко опиняються в кримінальних структурах, доступність зброї і велика кількість військових, що шукає собі застосування;

6) підлив або скидання свого уряду (наприклад діяльність західнонімецької “Фракції червоної армії” (РАФ) та італійських “Червоних бригад”);

7) національне самовизначення (наприклад діяльність Вірменської секретної армії за звільнення Вірменії (АСАЛА));

8) поширення засобами масової інформації ідей і поглядів, що ведуть до зростання насильства, нерівності і нетерпимості, навіювання населенню міфів про всесильність і вседозволеність терористів та ін. [5, с. 34-37].

На думку С.Хофмана, міжнародний тероризм виявився можливим завдяки широкому набору засобів комунікації. Базою для ісламського тероризму, наприклад, слугує не тільки рух на підтримку палестинської боротьби і проти силової американської присутності. Його підживлює також опір несправедливій економічній глобалізації і західній культурі, в якій вбачається загроза для місцевих релігій і культур [8].

Український вчений В. Антипенко довів, що тероризм базується на соціальному конфлікті. Глобальний характер соціального конфлікту, що посилюється подальшою деградацією глобальної економіки, детермінує масштабність тероризму та глобальний характер загроз, що від нього надходять. Важливою є оцінка тероризму в його соціально-політичному та правовому вимірах, як «міжнародного злочину», базою якого є не просто насильницьке протистояння, а посягання на світовий порядок. Крім того, тероризм базується на різниці в політичних, економічних, ба навіть культурних інтересах не лише держав, а й народів, соціальних груп чи організацій. Утім, ця різниця не конче має призвести до використання кривавих терористичних заходів як способу впливу на опонента для досягнення політичних цілей [9, с. 310].

Таким чином, практика показує, що боротьба з тероризмом вимагає участі всіх країн світової спільноти, тим більше в умовах глобалізації світових процесів, і приводить до необхідності розробки комплексних міжнародних підходів і єдиних методик протистояння різним терористичним проявам. На основі проведеного аналізу можна зробити такі висновки:

1. Тероризм є складним, багатоплановим явищем, яке має різні аспекти: правові, психологічні, історичні, технологічні і т. ін. Усе це ускладнює вироблення загальноприйнятого, всіма визнаного юридичного визначення тероризму [10, с. 514].

2. Глобальний тероризм є негативним проявом процесу глобалізації і став можливий завдяки розвитку сучасних засобів комунікації.

3. Існуюче різноманіття форм прояву тероризму доповнюється новими, більш високотехнологічними його формами.

4. Визначення поняття тероризму має бути сфокусовано на визначенні його складових.

5. Ефективна боротьба з тероризмом можлива тільки на основі превентивних методів.

6. Необхідно поглибити наукові дослідження з проблеми тероризму з урахуванням сучасних тенденцій розвитку світової спільноти.

7. Існує необхідність вироблення ретельно регламентованого порядку висвітлення в ЗМІ ситуацій, пов'язаних з актами тероризму.

8. З метою підвищення ефективності контр- і антитерористичних операцій слід поліпшити співпрацю силових відомств, які займаються боротьбою з тероризмом. На національному рівні - це створення Координаційного комітету із боротьби з тероризмом за участю всіх силових відомств, ЗМІ і, можливо, громадськості, на світовому рівні - створення організації, подібної до Інтерполу, яка б протидіяла тероризму [12, с. 418].

Отже, тероризм на сьогодні є одним з найсерйозніших викликів кожній державі окремо та всьому міжнародному співтовариству загалом. Останні повинні мати змогу адекватно та результативно відповідати на цей виклик.

Список використаних джерел

1. Литвинов В.Д. Латинсько-український словник. - К.: Укр. пропілеї, 2008. - С. 644.
2. Хорос В. "Крона", "корни" и "климат" терроризма // Миров. экономика и междунар. отношения. - 2012. - № 3. - С. 47-49.
3. Михеев И.Р. Терроризм: понятие, ответственность, предупреждение // <http://crime.vl.ru>
4. Телешун С. Сучасний тероризм: українські реалії // Політ. менеджмент. - 2013. - № 1 (10). - С. 163-169.
5. Богданов О. Високотехнологічний тероризм нової епохи // Проблеми безпеки особистості, суспільства, держави. - 2013. - № 4. - С. 34-37.
6. Ліпкан В.А. Тероризм: юридична дефініція та зміст // Тероризм і боротьба з ним. - К.: НДІ "Проблем людини", 2010. - Т. 19(1). - 610с.
7. Виступи учасників круглого столу "ЗМІ проти тероризму" // Проблеми безпеки особистості, суспільства, держави. - 2012. - № 4. - С. 6-8.
8. Хоффман С. Столкновение глобализаций: Как сделать мир более пригодным для жизни. Новая парадигма? // <http://www.imperativ.net/imp11/hoffman.html>
9. Антипенко В.Ф. Протидія сучасному тероризму з позицій оцінки його міжнародної сутності // Тероризм і боротьба з ним. - К. 2010. - 310 с.
10. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. - М., 2013. - С. 514.
11. Handbook on Criminal Justice Responses to Terrorism // Criminal Justice Handbook Series of UNODC. - New York : United Nations, 2009. - 127 p. 15. Lambert J. J.
12. Terrorism and Hostages in International Law / J. J. Lambert. - Cambridge : Grotius Publications Ltd., 1990. - 418 p.